

ASTRID SAAVA, TÜ rahvatervise emeriitprofessor:

Olles Tartu Ülikooli rahvatervishoiu emeriitprofessor, tahan rõhutada Sanatooriumi pargi riikliku kaitse alla võtmise vajadust tervist soodustava elukeskkonnana Rahvatervishoiu seaduse mõistes.

Esiteks tuleb arvestada linna parkide tähtsust kliima soojenemisest tulenevate kuumalainete ebasoodsa tervisemõju leevendamisel. Kliima soojenedes sagenevad kuumalained, mis suurendavad rahvastiku suremust. Linnades võimenduvad kuumalainete mõjud soojusaarte efektina, kus suured tumedad pinnad (nt: asfaltteed, asfaltkattega parklad, bituumen-katused jm) neelavad suure osa päikesekiirgusest ja kütavad linnaruumi õhku. Tartus tekivad soojusaared just Lõunakeskuse ja Maarjamõisa piirkonnas, mis külgnevad Sanatooriumi pargiga. Negatiivsete tervisemõjude leevendamiseks on vanade puude, eriti nende massiivide säilitamine ülioluline. Seda ülesannet täidab Sanatooriumi park suurepäraselt.

Teiseks on Sanatooriumi park oluline elanike vaimse tervise toetajana. Park kui terviklik puistu pakub stressi maandavat ja leevendavat keskkonda Tartu viie suure linnaosa elanikele (Veeriku, Vaksali, Maarjamõisa, Tammelinn ja Ränilinn), samuti Maarjamõisa teadus- ja meditsiinilinnaku töötajatele ning üliõpilastele, nelja kliiniku (kopsu-, taastusravi-, psühhiaatria- ja nahakliinik) patsientidele, Tartu Tervishoiu Kõrgkooli ja Tamme Gümnaasiumi õpilastele. Park tervikuna on hästi ligipääsetav ühistranspordiga. Jalutuskäik pargis piki põlist pärnaalleeid maandab suurepäraselt stressi ja tõstab meeleolu.

Kolmandaks tuleb mainida pargi tähtsust siinsete elanike tervist edendava keskkonnana. Parki rajatud terviserada on intensiivses kasutuses. Seda on vaja edasi arendada.

MATTI LAAN, Akadeemiline Muinsuskaitse Selts:

Lisaks tavapärasele pargi väärtustele, Sanatooriumi park tähtis, sest:

- Aleksander Eisenschmidt ja Aino/Oskar Kallase loodud aed-pargid on maastikuarhitektuuriliselt suhteliselt unikaalsed, teineteist täiendavad ja moodustavad koos häärberitega lahutamatu terviku.
- Nimetatud isikute roll Eesti kultuuri- ja teadusloos on väga suur: kirjandus, vanavara kogumine, ERM, haridustegevus, olümpialiikumine, Eesti-Soome hõimused, diplomaatia, põllumajandus-alane teadus- ja organisatoorne tegevus.
- Aino/Oskar Kallase häärber on vaja renoveerida, säilitades tema väliskuju ja kohandades tema siseosa multifunktsionaalseteks tegevusteks, mis oleksid vastavuses elamu loojate tegevusvaldkondadega.

Lisan, et 8. märtsil oli koos Eesti muinsuskaitse seltsi juhatus, üheks arutelu punktiks oli ka Sanatooriumi park. Kõik osalenud juhatusel 8 liiget toetasid pargi kaitse alla võtmist.

JÜRI VALGE, Akadeemiline Emakeele Selts:

Olen sattunud Sanatooriumi pargi ja Kallaste maja teemaga tegelejate hulka pärast osalemist Tartu maine seisukohalt äärmiselt piinlikul rahvusvahelisel üritusel Aino ja Oskar Kallase maja juures ja kirjutanud sellest Tartu Postimehes.

Rõhutan kultuuriaspektist lähtuvalt, et park ja maja moodustavad kokku kuuluva terviku, mis tuleb säilitada.

Kultuurilooliselt on A. ja O. Kallase maja tähtis kolmel tasemel:

- a) Tartu linna tasemel: A. ja O. Kallas olid mitu aastat Tartu kodanikud ja seotud Tartu asuvate asutuste loomise ning juhtimisega (ERM, praeguse kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu, praegune Miina Härma Gümnaasium - kõikide tähendus ulatub ka üle Tartu piiride);
- b) O. Kallas oli üleriigilise tähtsusega, 102-aastase Akadeemilise Emakeele Seltsi esimene eestlasest auliige (osaledes aktiivselt keelekorraldusreformi läbiviimisel);

c) Aino ja Oskar Kallase kaudu jõuame rahvusvahelise tasemeni, mis väljendub nende rahvusvahelises (eriti Soomes) tuntuses ilukirjanduse, folkloristikauuringute ning diplomaatia alal.

Korda tehtuna võiks maja kasutada kultuurivaldkonna polüfunktsionaalse keskusena.

Eero Medijainen, TÜ professor:

Ajalooline õiend:

Oskar Kallasele pakuti Saksa okupatsiooni lõpul novembris 1918 Tartu Ülikooli kuraatori kohta. Ta keeldus sellest ametist. Arvestades punaste hirmutegusid Tartus detsembris 1918 ja jaanuaris 1919 oli tegemist ainuõige otsusega. Konstantin Päts nimetas Oskari 5. detsembril Eesti esindajaks Soomes ja Skandinaavias. Ta sõitiski kohe Helsingi, kus välisminister J. Poska juba laenu ja sõjalist abi taotles. Kallase teeneks tuleb pidada seda, et veel enne Briti sõjalaevade saabumist Tallinna 16. detsembril 1918 õnnestus tal hankida Soomest esimesed 1000 “pauku” – suurtükimürsku ja muud varustust. Ta aitas kaasa Soome vabatahtlike saabumisele Eestisse. Üldistades võib öelda, et tänu Kallastele jäi Eesti Vabariik püsima erinevalt näiteks iseseisvast Ukrainast.

Ma ei tea täpselt, millistel asjaoludel ja tingimustel Kallased oma majast Eestist lahkumisel loobusid. Sümboolselt andis ta selle maja ja pargi kas Tartu linna või pigem Eesti riigi kätte. Pärast Soomet määrati Oskar täpselt sada aastat tagasi Eesti esindajaks Londonisse. See oli kahe maailmasõja vahel Eesti kõige olulisem saatkond.

Arvan, et Tartu linna ja Eesti riigi kohus on täna tunnustada Oskar ja Aino Kallase teeneid ja taastada nende viimane püsiv elukoht Eestis ning anda sellele vääriline tähendus kultuurilise ja ühtlasi looduslikult olulise objektina, kasvõi Eesti välissuhtlemise ning eriti Eesti-Soome suhteid väärtustava keskusena. Eesti julgeolekut ei suurenda vaid juurdehangitavad “paugud”. Kallas võitles läbi kogu elu kultuuriliste, rahvuslike, üldinimlike väärtuste eest. Eestis on populaarne rääkida nn ajaloolise mälu nimel. Kõigil, kes pisutki mäletavad Kallaste rolli Eesti ajaloos, on õigustatud ootused et seda vääriliselt tänagi hinnatakse.

Sakari Neuvonen, Tartu Soome Selts:

Toetan sellel koosolekul esitatud maja ja pargi kaitsmise seisukohti. Ehk Tartu Soome selts toetab Aino ja Oskar Kallase maja tuleb kaitsta ja leida viis selle korrastamiseks. Maja ümber oleva pargimassiiv tuleb samuti kaitsta.